

4. Londar S. L., Shapovalova O. O., Pron N. B. Rynok osvitnikh posluh v Ukraini: konkurentni perevahy ta suchasni vyklyky dlia inozemnykh studentiv. *Osvitnia analityka v Ukraini*, 2020, №1 (8), с. 5–22. [In Ukraine].
5. Maliukina A. O. Obruntuvannia osoblyvostei rynku osvitnikh posluh. *Tekhnolohichni audyt i rezervy vyrobnytstva*, 2014, №4/2 с. 36–39. [In Ukraine].
6. Bista Krishna. International Student Mobility and Opportunities for Growth in the Global Marketplace. *IGI Global*, 2018, DOI: 10.4018/978-1-5225-3451-8/.
7. Teichler Ulrich. Internationalisation Trends in Higher Education and the Changing Role of International Student Mobility. *Journal of international mobility*, 2017, No.1(5). URL: <https://www.cairn.info/revue-journal-of-international-mobility-2017-1-page-177.htm/>.
8. Woessmann L. The economic case for education. *Education Economics*, 2015, Volume 24. URL: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09645292.2015.1059801?journalCode=cede20>
9. World Economic Forum. Global Competitiveness Report 2015-2016, 2016 URL: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/education/#view/fn-53>
10. Rozporiadzhennia KМУ «Pro skhvalennia Stratehii rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2022-2032 roky». 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text> [In Ukraine].
11. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/osv/vush_osv/arh_vuz_20_u.html [In Ukraine].
12. Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2021 rik. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2021, 447 с. [In Ukraine].

Стаття надійшла до редакції 25.12.2023 р., прийнята до публікації 31.01.2024 р.

DOI 10.33111/vz_kneu.34.24.01.05.033.039

УДК: 37.014.543

Кириленко В. І

д.е.н., професор, професор кафедри економічної теорії
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Берестейський проспект 54/1
Київ, Україна
kyrylenko.v.i@kneu.edu.ua
ORCID 0000-0002-7433-0630

Ткаченко О. В.

к.е.н., професор, професор кафедри економічної теорії
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Берестейський проспект 54/1
Київ, Україна
tkachenkoolena@kneu.edu.ua
ORCID: 0000-0003-2923-7186

Мельник О. М.

д.е.н., професор, професор кафедри економічної теорії
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
Берестейський проспект 54/1
Київ, Україна
1994kozak@ukr.net
ORCID 0000-0002-7162-3462

Самійленко А. П.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної теорії,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана,
Берестейський проспект 54/1
Київ, Україна
e-mail: kpeof@kneu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-7257-5036

Галабурда М. К.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної теорії,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана,
Берестейський проспект 54/1
Київ, Україна
halaburda.mykola@kneu.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0003-3151-5966>

**КОМПЕНСАЦІЙНА ВАРІАЦІЯ ЗА СЛУЦЬКИМ ДЛЯ ОЦІНКИ ІНФЛЯЦІЙНОГО
ТИСКУ НА ДОХОДИ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ**

Kyrylenko Volodymyr

D.Sc. in Economics,
Professor of the Department of Economic Theory,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman,
Kyiv, Ukraine
kyrylenko.v.i@kneu.edu.ua
ORCID 0000-0002-7433-0630

Tkachenko Olena

PhD in Economics, Professor
Professor of the Economic Theory Department,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman,
Kyiv, Ukraine;
tkachenkoolena@kneu.edu.ua
ORCID: 0000-0003-2923-7186

Melnyk Oleksii

D.Sc. in Economics, Professor
Professor of the Department of Economic Theory,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman,
Kyiv, Ukraine;
1994kozak@ukr.net
ORCID 0000-0002-7162-3462

Samiilenko Andrii

PhD in Economics,
Associate Professor of the Department of Economic Theory,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman,
Kyiv, Ukraine;
samiilenko@kneu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-7257-5036

Halaburda Mykola

PhD in Economics,
Associate Professor of the Department of Economic Theory,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman,
Kyiv, Ukraine;
halaburda.mykola@kneu.edu.ua
<http://orcid.org/0000-0003-3151-5966>

SLUTSKY COMPENSATING VARIATION FOR ASSESSING INFLATIONARY PRESSURE ON THE INCOME OF THE UKRAINE POPULATION

Анотація. Статтю присвячено удосконаленню аналітичного інструментарію оцінки добробуту домогосподарств шляхом використання концепції компенсаційної варіації за Слуцьким для врахування змін у структурі споживчих витрат, як чинника, що впливає на силу інфляційного тиску. Автори пропонують використовувати формулу для розрахунку компенсуючої варіації доходу на основі індексу споживчих цін для кожної товарної групи з питомою вагою, що відповідає частці витрат на відповідний товар у споживчому бюджеті. Розрахунки за запропонованою методикою дозволили виявити значні відмінності у розподілі інфляційного тиску між домогосподарствами України з різними питомими еквівалентними доходами. Вкрай загрозливою виглядає тенденція перекидання тягаря інфляції на найменш заможні верстви населення. Маючи висококонцентрований попит (більшість їх бюджету витрачається на товари першої необхідності, ціни на які ростуть найшвидше), такі домогосподарства стикаються з ускладненням розвитку і навіть простого відтворення людського потенціалу. Ефективність діючих програм соціального захисту явно недостатня для протидії зниженню добробуту та ризикам маргіналізації цих груп населення.

Також загрозливою виглядає тенденція до зменшення обсягів споживання товарів і послуг, створений в галузі «Освіта». Таке згортання споживання освітніх послуг на фоні їх відносного здешевлення може бути ознакою глибокої кризи економічних мотивів інвестування в людський капітал і вказувати на необхідність проведення коригувальної політики, яка була б більш ефективною порівняно з нинішнім порядком бюджетного фінансування освіти.

Апробація запропонованого інструментарію підтвердила його аналітичний потенціал, зокрема щодо висвітлення внеску окремих товарних груп у динаміку добробуту домогосподарств та з'ясування особливостей залежності темпів зростання економічного добробуту домогосподарств від розмірів їх питомих еквівалентних доходів.

Ключові слова: економічний добробут, інфляція, споживчі видатки, компенсаційна варіація, індекс споживчих цін, домогосподарства

Abstract. The article is devoted to the improvement of analytical tools, applying for household well-being assessment through using Slutsky compensating variation concept for the consideration of changes in the structure of consumer expenditures, as a factor, impacting the power of inflationary pressure. Authors propose to use the formula for calculating the compensating variation of income on the basis index of consumer price for every commodity group with a specific weight relevant to the share of spending on the appropriate commodity in the consumer budget. Calculations according to the proposed methodology made it possible to reveal significant differences in the distribution of inflationary pressure between Ukrainian households with different equivalent per capita incomes. The trend of shifting the burden of inflation to the least wealthy sections of the population looks extremely threatening. Having a highly concentrated demand (the majority of their budget is spent on essential goods, the prices of which are rising the fastest), such households face extremely unfavorable conditions for the development and even simple reproduction of human potential, and the effectiveness of social protection programs is clearly insufficient to counteract the decline in well-being and risks of marginalization of these population groups.

Also, the tendency to reduce the amount of consumption of goods and services created in the «education» industry looks threatening, even taking in to account, that the rate of increase in the price of educational services lags behind the average consumer price index. Such curtailment of the education services consumption against the background of their relative cheapening may be a sign of a deep crisis of economic motives for investing in human capital and indicates the need for a corrective policy that would be more effective compared to the current order of budgetary financing of education.

Approbation of the proposed tools confirmed its analytical potential, in particular with regard to highlighting the contribution of certain product groups to the dynamics of

household well-being and clarifying the features of the dependence between the dynamics of household income and the rate of growth of their economic well-being.

Key words: economic well-being, inflation, consumer spending, compensating variation, consumer price index, households

JEL Classification: D12, H52, I31

Постановка проблеми. Інфляційне знецінення доходів завжди було і зберігає донині значення провідного фактору динаміки добробуту населення України. Незважаючи на макроекономічну природу цього важливого елементу механізмів врівноваження товарних і фінансових ринків, вплив інфляції на різні групи населення та сектори економіки суттєво диференціюється. Характер такої диференціації вагомо впливає на відтворення виробничого і людського потенціалу суспільства. Наприклад, традиційне для України відставання темпів розширення бюджетного фінансування від темпів інфляції стало провідним фактором руйнування ресурсного потенціалу бюджетного сектору соціальної сфери, що мало складну систему суперечливих наслідків. Значна частина домогосподарств, добробут яких залежав від пенсійних виплат, зарплати у бюджетній сфері та у секторах зайнятості, де оплата відставала від темпів інфляції стикались зі вкрай несприятливими умовами розвитку і навіть ускладненням простого відтворення людського потенціалу. Відповідно, контроль і планування розподілу витрат і вигід від реалізації державної політики, як безпосередньо спрямованої на захист рівня життя населення, так і підпорядкованої забезпеченню зростання за умов збереження фінансової стабільності має враховувати те, як розподіляється інфляційний тягар між верствами населення й секторами економіки. В умовах кризових явищ, спричинених війною росії проти України, масштабних загроз для збалансованості товарних і фінансових ринків, зростання залежності населення від бюджетної і донорської допомоги, актуальність такого завдання лише зростає. Відповідно, ця стаття спрямована на вдосконалення інструментарію аналізу розподілу між домогосподарствами витрат і вигід, породжуваних реалізацією політики регулювання інфляції та політики доходів. Ключовий момент такого удосконалення — врахування відмінностей інфляційного тиску, з яким стикаються домогосподарства з різним рівнем доходів через відмінності у структурі своїх споживчих видатків.

Аналіз літератури. Оцінки динаміки економічного добробуту ґрунтуються, переважно, на співвідношенні зростання номінальних доходів і темпів споживчої інфляції, що вимірюються індексами споживчих цін. Якщо дослідження ототожнює добробут з обсягами придбання благ приватного споживання, то замість доходів можуть використовуватись споживчі грошові витрати, що дає певні переваги, стосовно врахування впливу на добробут доступності кредитних ресурсів та наявності неформальних доходів [1]. За всієї складності дискусії, щодо зв'язку між доходами, споживчими витратами і добробутом домогосподарств [2–4], два названі вище показники традиційно відіграють провідну роль для оцінювання рівня й динаміки добробуту, як усередненого — стосовно всіх домогосподарств, так і стосовно певної їх групи, виділеної за ознакою розміру доходів, споживчих видатків, чи їх структури [57].

Теоретичний зв'язок ІСЦ з вимірюванням рівня добробуту був створений ще у роботах Слуцького і Хікса [811]. Зокрема, принципи моделювання змін доходів, необхідних для збереження сталого рівня добробуту (рівня сукупної корисності) після зміни у системі цін, з якими стикається споживач були сформульовані в концепції компенсаційної варіації доходів [10–11]. Відповідно, зміни доходів, що забезпечують таку саму зміну сукупної корисності споживача, що відбувається внаслідок зміни цін, але за збереження цін базового періоду — в концепції еквівалентної варіації доходу [9]. Аналогічне формулювання використовується для визначення сутності похідного від індексу споживчих цін інструменту дослідження добробуту споживачів — індексу вартості життя (COLI): «Індекс вартості життя оцінює зміни у мінімальних витратах, необхідних для збереження заданого рівня корисності, чи добробуту, зумовлені змінами в цінах товарів і послуг, що споживаються домогосподарствами» [12]. При цьому, «ідеальний», обґрунтований «чисто теоретично» COLI передбачає порівняння споживчих видатків, необхідних для отримання сталого рівня корисності за старих і нових цін: «Ідеальний індекс вартості життя для особи це відношення мінімальних витрат у поточний й базовий період, необхідних для збереження того самого рівня корисності» [13, с. 3], що відповідає підходу Хікса до моделювання еквівалентної й компенсаційної варіації доходу. За Хіксом, «допоміжна» бюджетна лінія будується як дотична до старої кривої байдужості (забезпечуючи сталість корисності споживача), але паралельно новому бюджетному обмеженню (забезпечуючи відображення нової системи відносних цін) — для моделювання компенсаційної варіації доходу [10]. Але оскільки такий підхід передбачає оперування кількісним значенням корисності, чи граничної норми заміщення у споживанні, використання концепції Хікса для оцінки реального добробуту ускладнено — доводиться використовувати штучну оцінку (значення корисності, чи граничної норми заміщення), замість величин, що підлягають безпосередньому спостереженню в процесі збору фактичних даних. Тому, базова для міжнародної практики розрахунку ІСЦ та COLI концепція передбачає, що фіксується не рівень корисності, а фізичні обсяги споживання благ — що відповідає моделі Слуцького. Адже за Слуцьким, у процесі моделювання компенсаційної варіації доходу допоміжна бюджетна лінія проводиться безпосередньо через початкову точку оптимуму споживача (забезпечуючи незмінність фізичних обсягів споживання благ) і паралельно новій бюджетній лінії, що виникла після зміни відносних цін [11]. Таким чином, модифікований індекс Лайспереса, що використовує українська статистика для розрахунку ІСЦ [14] є, по суті, адаптованим для отримання фактичних даних втіленням підходу Слуцького до моделювання компенсаційної варіації доходу.

Проте, як і будь-який показник, що безпосередньо характеризує певний критерій добробуту, ІСЦ обумовлює певні викривлення. Традиційно в економічній літературі виділяють цілу низку недоліків («упередженостей» — bias), властивих оцінці добробуту на основі поєднання розміру доходів (споживчих витрат) домогосподарств і ІСЦ, зокрема «Зміщення витіснення дорожчих товарів, зміщення витіснення дорожчих каналів торгівлі, зміщення нових продуктів, зміщення зміни якості» [13; р. 6–7]. Ми спробуємо уточнити розрахунки середньострокової динаміки економічного добробуту українських домогосподарств з різними доходами, скориставшись безпосереднім вираженням підходу Слуцького до

моделювання компенсаційної варіації: розрахувавши суму витрат, необхідних для збереження фізичних обсягів споживання благ базового періоду за цінами звітного періоду. При цьому розрахунки проводитимуться окремо для кожної групи українських домогосподарств, виділеної за розміром «середньодушових еквівалентних загальних доходів» в збірниках «Витрати і ресурси домогосподарств» [15] за 2014–2021 рр.

Переваги такого підходу полягають в наступному. По-перше, розрахунки виконуватимуться окремо для домогосподарств, належних до різних децилів за розміром еквівалентних душевих доходів. Це дозволить врахувати специфічну структуру споживчих видатків домогосподарств з різними розмірами еквівалентних доходів. Якщо в ІСЦ індекси цін окремих товарів зважуються за середніми для всього населення питомими вагами відповідних витрат, то запропонований нами підхід дозволить врахувати вплив структури споживання на силу інфляційного тиску. Наприклад, якщо певна група домогосподарств витрачає відносно більшу частку свого бюджету на товари, які дорожчають швидше за середній рівень зростання споживчих цін — вона стикатиметься з більшим негативним впливом інфляції на добробут, ніж відображає ІСЦ. І навпаки, домогосподарства, які більшу частку свого споживчого бюджету витрачають на товари (послуги), що дорожчають повільніше за агрегований ІСЦ, то для них зниження добробуту через інфляцію буде меншим, ніж оцінене за допомогою ІСЦ.

По-друге, запропонований нами підхід безпосередньо узгоджується з підходом Слуцького до моделювання компенсаційної варіації доходу: наші розрахунки спрямовані на визначення суми доходів (споживчих видатків), необхідних для збереження фізичних обсягів споживання базового періоду в системі цін звітного. На відміну від розрахунків ІСЦ, що за прийнятою в Україні методикою [14] передбачають фіксацію структури витрат, тобто фактичні витрати базового періоду помножені на ІСЦ дають суму доходів (споживчих витрат), які дозволяють зберегти структуру видатків базового періоду у системі цін звітного. Незважаючи на те, що структура видатків щільно пов'язана з добробутом, принцип, закладений у розрахунки ІСЦ залишає значно більше простору для амбівалентності трактовки результатів.

Мета статті. Відповідно, наша стаття спрямована на розвиток аналітичного інструментарію оцінки тиску інфляції на добробут домогосподарств, що має створити передумови уточнення розподілу витрат і вигід макроекономічної політики між домогосподарствами з різним доходом. Це, у свою чергу, є важливою передумовою обґрунтування цілей державної політики доходів, обґрунтування обмежень та орієнтирів фінансової й монетарної політики Уряду.

Методика. База даних для розрахунків сформована за даними статистичної збірки «Витрати та ресурси домогосподарств України» та даними про індекси споживчих цін по основних категоріях товарів (послуг) [15;16]. Запропонована нами формула для розрахунку компенсаційної варіації доходів, що відповідає підходам Слуцького і адаптована до наявної статистичної бази наведена нижче:

$$CV_i = S_{i0} \times (ICP_i / 100 - 1), \text{ де:} \quad (1)$$

CV_i — абсолютний приріст споживчих витрат, необхідний для збереження базових обсягів споживання i -го блага (i -ої групи товарів) за цін, що сформувались на i -ту групу товарів у звітному періоді;

Si_0 — споживчі видатки на придбання i -го блага (i -ої групи товарів) у базисному періоді;

ICP_i — індекс споживчих цін для i -го блага (i -ої групи товарів) у звітному періоді, порівняно з базисним;

Відповідно, результат відбиває абсолютний розмір приросту споживчих витрат, необхідних для збереження базових обсягів споживання i -го блага (i -ої групи товарів) за цін, що сформувались на i -ту групу товарів у звітному періоді. Тоді, відношення компенсаційної варіації до загальної суми споживчих видатків базового періоду характеризує відсоток зростання доходів (споживчих видатків), необхідний для збереження фізичних обсягів споживання i -ої групи товарів базового року за цін, що спостерігались у звітному:

$$Sli = CV_i / St_0, \text{ де:} \quad (2)$$

Sli — відносний приріст споживчих витрат, необхідний для збереження базових обсягів споживання i -го блага (i -ої групи товарів) за цін, що сформувались на i -ту групу товарів у звітному періоді;

St_0 — сукупні споживчі видатки у базисному періоді;

Відповідно, сума компенсаційних варіацій по всіх « i -их» товарних групах дає сукупну компенсаційну варіацію споживчих витрат, необхідну для збереження базових фізичних обсягів споживання усіх товарів за звітних цін, а відношення такої суми до сукупних споживчих видатків базового періоду — індекс зростання споживчих витрат (доходів), необхідний для збереження незмінними обсягів споживання усіх груп товарів — тобто для повної компенсації інфляційного тиску на споживчий бюджет домогосподарств.

Таким чином, порівнюючи фактичні номінальні споживчі видатки домогосподарств звітного року з необхідними для збереження базових фізичних обсягів споживання отримуємо «розрив платоспроможності»: абсолютний розмір нестачі споживчих видатків (доходів) домогосподарств для компенсації тиску інфляції на добробут домогосподарств:

$$GAP_i = Si_i - (Si_0 + CV_i), \text{ де:} \quad (3)$$

GAP_i — абсолютний розрив між фактичними видатками на придбання i -го блага (i -ої групи товарів) в звітному періоді і видатками, необхідними для компенсації зміни цін й збереження обсягів споживання базового періоду;

Si_i — споживчі видатки на придбання i -го блага (i -ої групи товарів) у звітному періоді;

Відповідно, сума розривів по всіх i -их товарних групах дає сукупний приріст споживчих витрат, необхідний для збереження базових обсягів споживання усіх товарних груп за цін звітного періоду:

$$GAP_{total} = \sum_1^{12} GAP_i, \text{ де:} \quad (4)$$

GAP_{total} — сумарний абсолютний розрив між сукупними споживчими видатками домогосподарств і видатками, необхідними для збереження обсягів споживання на рівні базового року за цін звітного по всіх товарних групах;

$\sum_1^{12} GAP_i$ — сума абсолютних розривів по 12-ти «*i*-их» товарних групах, згідно класифікації Укрстату;

Таким чином, відношення такого розриву до фактичних споживчих видатків звітного року дає відсоток втрати (якщо абсолютне значення розриву від'ємне) добробуту домогосподарств через тиск інфляції, або відсоток зростання добробуту (якщо абсолютне значення розриву додатне) забезпечений тим, що фактичні номінальні доходи зростали швидше за інфляцію:

$$IW_I = GAP_{total} / St_I, \text{ де:} \quad (5)$$

IW_I — агрегований індекс нестачі (<1), надлишку (>1) фактичних споживчих видатків для збереження обсягів споживання базового періоду за цін звітного

St_I — сукупні споживчі видатки у звітному періоді;

Нарешті, класичне правило «добуток ланцюгових індексів дорівнює базисному» дозволяє оцінити відносне скорочення / зростання добробуту домогосподарств за будь-який проміжок ретроспективного періоду. Ми виконали розрахунки за період 2014–2021 рр., як з ланцюговими індексами (рік до попереднього) так і з базовим 2014 р. і звітним — 2021-им роками.

Викладення основних результатів дослідження. Дані про відносний розрив між фактичними витратами на певну групу товарів і необхідними для збереження фізичних обсягів споживання базового року у звітному наведені в таблиці 1. Від'ємні значення свідчать про нестачу фактичного приросту номінальних витрат на певну групу благ для компенсації зростання цін і збереження обсягів споживання на рівні базового року. Формально, це значить, що зростання витрат, яке спостерігалось фактично, було меншим за компенсаційну варіацію доходу. Відповідно, розмір такого розриву характеризує скорочення добробуту, спричинене змінами споживання певної групи товарів. Додатні значення свідчать про перевищення фактичного приросту номінальних витрат на певну товарну групу над необхідним для збереження обсягів споживання базового періоду за цін звітного року. Формально, це значить, що фактичний приріст номінальних витрат по товарній групі перевищує компенсаційну варіацію. Відповідно, спостерігалось поліпшення добробуту, спричинене розширенням споживання певної групи товарів.

Розриви наведені у відносній розмірності (у % до розміру фактичних витрат на придбання товарів певної групи звітного періоду). Наприклад, агрегована оцінка по всіх товарних групах «–21,43» свідчить, що сукупний приріст споживчих видатків українських домогосподарств в 2015 р., порівняно з 2014 р. був недостатнім для збереження обсягів споживання 2014 р. і нестача фактичних номінальних витрат для компенсації зростання цін дорівнювала 21,4 %. Можна вважати це значення узагальнюючою (усередненою для всіх груп домогосподарств) оцінкою динаміки економічного добробуту в 2015 р., порівняно з 2014 р. Важливо, що значення по окремих товарних групах (наприклад, «–9,04» в рядку «продукти харчування») характеризує внесок продуктів харчування у сукупну нестачу доходів

і скорочення добробуту. Зокрема, в 2015 р. фактичне зростання витрат на придбання продуктів харчування було недостатнім, щоб компенсувати зростання цін і сукупні витрати мали б зрости на 9,04 %, щоб дозволити зберегти обсяги споживання продуктів харчування на рівні 2014 р. за цін, що спостерігались в 2015 р.

Характеристики динаміки добробуту по групах домогосподарств з різними еквівалентними душевими доходами наведені в таблиці 2.

Таблиця 1

**ВІДНОСНІ РОЗРИВИ МІЖ ФАКТИЧНИМИ ПРИРОСТАМИ СПОЖИВЧИХ ВИТРАТ
І КОМПЕНСАЦІЙНОЮ ВАРІАЦІЄЮ (% ФАКТИЧНИХ НОМІНАЛЬНИХ ВИТРАТ
ЗВІТНОГО ПЕРІОДУ) ПО РОКАХ РЕТРОСПЕКТИВНОГО ПЕРІОДУ**

	2015/ 2014	2016/ 2015	2017/ 2016	2018/ 2017	2019/ 2018	2020/ 2019	2021/ 2020	2021/ 2014
Продукти харчування та безалкогольні напої	-9,04	-0,86	3,77	2,37	2,45	-0,04	1,04	-0,88
Алкогільні напої та Тютюнові вироби	-0,58	-0,28	0,20	0,18	-0,16	-0,10	-0,25	-0,98
Одяг і взуття	-1,13	-0,26	1,32	0,83	0,78	-0,50	1,08	2,11
Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива	-6,74	-1,37	0,71	1,65	2,99	0,89	0,27	-1,90
Предмети домашнього вжитку, побутова техніка та поточне утримання житла	-0,95	-0,16	0,76	0,34	-0,05	0,46	0,34	0,73
Охорона здоров'я	-0,32	0,68	0,29	0,56	0,49	-0,07	0,93	2,60
Транспорт	-1,30	0,15	0,46	0,04	1,75	-0,86	0,95	1,17
Зв'язок	-0,03	0,24	0,43	0,37	0,34	0,45	0,40	2,21
Відпочинок і культура	-0,60	-0,11	0,54	0,36	0,13	-0,12	0,38	0,57
Освіта	0,05	-0,19	0,22	-0,05	0,13	-0,44	0,22	-0,08
Ресторани та готелі	-0,41	0,29	0,35	0,18	0,43	-1,49	0,44	-0,23
Різні товари та послуги	-0,37	-0,15	0,46	0,43	0,09	-0,10	0,78	1,14
Споживчі грошові витрати	-21,43	-2,02	9,50	7,26	9,37	-1,92	6,57	6,46

Ці оцінки розраховані за весь ретроспективний період (з базовим 2014-им і звітним 2021-им роками) і дозволяють перейти від усереднених по всім домогосподарствам характеристик динаміки добробуту до більш значущих і корисних для визначення орієнтирів, проблем і завдань політики — характеристик змін добробуту по групах домогосподарств з різними доходами. Відмінності в доходах зумовлюють відмінності у структурі споживання, відповідно — різний тиск інфляції на добробут різних груп домогосподарств.

Таблиця 2

ВІДНОСНІ РОЗРИВИ МІЖ ФАКТИЧНИМИ ПРИРОСТАМИ СПОЖИВЧИХ ВИТРАТ І КОМПЕНСАЦІЙНОЮ ВАРІАЦІЄЮ (% ФАКТИЧНИХ НОМІНАЛЬНИХ ВИТРАТ ЗВІТНОГО ПЕРІОДУ) ЗА ПЕРІОД 2014–2021РР. ПО ГРУПАХ ДОМОГОСПОДАРСТВ З РІЗНИМИ ЕКВІВАЛЕНТНИМИ ДУШОВИМИ ДОХОДАМИ

	Усі домогосподарства	У тому числі з еквівалентними душевими доходами, грн / місяць										
		до 3000,0	3000,1 — 4000,0	4000,1 — 5000,0	5000,1 — 6000,0	6000,1 — 7000,0	7000,1 — 8000,0	8000,1 — 9000,0	9000,1 — 10000,0	10000,1 — 11000,0	11000,1 — 12000,0	понад 12000
Продукти харчування та безалкогольні напої	-0,88	-57,96	-15,92	-12,46	3,70	0,26	-1,78	-4,34	-6,46	0,80	-2,63	-7,80
Алкогільні напої та Тютюнові вироби	-0,98	0,29	-3,43	-1,99	-0,77	-0,15	-1,27	-0,60	-1,25	-1,51	1,27	-1,16
Одяг і взуття	2,11	-1,62	-1,43	1,02	3,03	2,61	1,50	1,20	1,54	2,46	1,53	1,49
Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива	-1,90	-17,22	-1,60	-4,37	0,43	-1,01	-2,76	-5,27	-5,27	-6,71	-0,60	-5,39
Предмети домашнього вжитку, побутова техніка та поточне утримання житла	0,73	-1,08	1,10	0,84	1,00	0,19	0,26	0,71	1,10	0,49	-0,01	0,87
Охорона здоров'я	2,60	-7,74	2,61	4,10	3,78	2,92	2,03	1,11	3,60	1,21	2,32	1,26
Транспорт	1,17	-2,69	0,98	0,70	2,72	0,69	1,22	-0,89	2,62	-1,05	1,29	-1,91
Зв'язок	2,21	0,19	4,17	2,12	2,99	2,68	2,03	1,86	2,48	1,67	1,97	1,30
Відпочинок і культура	0,57	-4,27	-0,08	0,00	0,44	0,29	0,60	0,94	1,62	0,47	0,14	-0,43
Освіта	-0,08	0,09	-0,94	-0,19	-0,04	0,00	0,16	-0,53	-0,15	1,26	0,03	-0,43
Ресторани та готелі	-0,23	-7,33	-0,58	-0,73	-0,11	-0,22	-0,26	-0,06	-0,20	-0,81	-0,71	-1,20
Різні товари та послуги	1,14	-1,20	0,14	0,65	1,46	1,46	1,61	0,70	1,07	1,48	1,31	0,38
Споживчі грошові витрати	6,46	-100,55	-14,97	-10,28	18,64	9,71	3,31	-5,18	0,70	-0,24	5,91	-13,01

Таблиця 3

**ДИНАМІКА РЕАЛЬНИХ СПОЖИВЧИХ ВИТРАТ ДОМОГОСПОДАРСТВ ЗА 2014–2021 РР.,
ОЦІНЕНА ЧЕРЕЗ СЕРЕДНЬОЗВАЖЕНІ ІНДЕКСИ СПОЖИВЧИХ ЦІН**

	Усі домогосподарства	У тому числі з еквівалентними душевими доходами, грн / місяць										
		до 3000,0	3000,1 — 4000,0	4000,1 — 5000,0	5000,1 — 6000,0	6000,1 — 7000,0	7000,1 — 8000,0	8000,1 — 9000,0	9000,1 — 10000,0	10000,1 — 11000,0	11000,1 — 12000,0	понад 12000
Продукти харчування та безалкогольні напої	2,92	-29,23	19,52	7,46	23,86	20,62	16,15	9,74	8,79	20,08	7,32	-4,37
Алкогільні напої та Тютюнові вироби	-22,01	5,18	-36,33	-31,54	-6,81	2,21	-21,11	-7,15	-20,72	-34,98	43,74	-27,08
Одяг і взуття	49,65	-3,84	52,13	71,17	109,80	99,44	78,13	63,28	72,66	68,49	38,97	50,35
Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива	-8,60	-43,10	25,13	4,41	18,26	11,73	3,41	-11,31	-12,51	-19,34	8,45	-9,18
Предмети домашнього вжитку, побутова техніка та поточне утримання житла	48,04	-100,00	148,49	107,62	116,32	59,41	79,02	75,43	100,15	67,86	41,45	78,33
Охорона здоров'я	72,87	-59,86	188,83	167,87	177,52	104,85	90,07	53,93	120,95	44,67	77,34	52,44
Транспорт	35,84	-100,00	192,80	82,60	178,07	63,95	85,95	23,31	103,62	19,74	69,84	34,15
Зв'язок	97,83	31,87	213,23	125,10	165,36	144,68	111,31	93,88	134,33	91,13	99,68	78,43
Відпочинок і культура	45,93	-100,00	77,34	47,35	104,57	76,93	81,50	115,61	163,02	56,70	35,62	40,88
Освіта	-2,60	-100,00	15,01	-0,36	22,78	27,51	38,89	-9,16	11,60	130,78	23,46	-8,08
Ресторани та готелі	-5,62	-100,00	-8,16	-16,45	39,17	18,70	27,22	30,22	26,92	-4,68	-0,89	4,38
Різні товари та послуги	47,16	-12,07	65,72	63,96	96,75	88,31	98,19	57,37	68,26	79,58	70,79	37,32
Споживчі грошові витрати	9,35	-33,02	33,72	19,46	42,57	32,08	26,38	14,51	22,71	17,39	19,19	5,59
Споживчі грошові витрати (розраховані за середньозваженими індексами цін, відповідними структурі споживчих витрат кожної групи домогосподарств)	9,71	-42,68	17,75	12,16	36,92	28,83	25,43	16,03	27,18	24,20	26,37	16,58

Для ілюстрації відмінностей запропонованого нами підходу ми також розраховували характеристики динаміки добробуту домогосподарств з різним рівнем еквівалентних душевих доходів за традиційним методом: через порівняння грошових витрат звітного і базисного років, з приведенням номінальних грошових витрат звітного року до цін базисного через індекси споживчих цін (табл. 3).

Наведена в таблиці 1 агрегована інформація зручна для виділення товарних груп, що протягом ретроспективного періоду обумовили найбільший вплив на добробут домогосподарств та періоди, коли тиск зростання цін на добробут був найбільшим. Методика розрахунків передбачає, що розраховані розміри розривів відображають вплив двох чинників. По-перше, зростання цін певної товарної групи: за інших рівних, чим вищі темпи зростання цін, тим більший стає негативний розрив, і чим менше зростання цін — тим більшим стає позитивний розрив (тим менше зростання номінальних витрат достатнє, щоб компенсувати зростання цін). По-друге — зміна обсягів витрат (і обсягів споживання) за певною товарною групою: чим більші витрати (і, відповідно — обсяги споживання), тим меншим стає негативний розрив (більшим позитивний, якщо фактичний приріст витрат перевищує компенсаційну варіацію). Відповідно, наприклад, у 2015 р. порівняно з 2014 р. відбулось скорочення економічного добробуту споживачів: інфляційний тиск перевищив зростання номінальних доходів і загальний добробут домогосподарств скоротився на 21,4 %. При цьому, найбільший внесок в таке вагоме скорочення (по суті — скорочення фізичних обсягів споживання майже на п'яту частину) зробило зростання цін на дві товарні групи. По-перше, зростання цін на продукти харчування (підвищення цін на 45,9 %) обумовило скорочення добробуту (нестачу сукупних витрат для збереження обсягів споживання продуктів харчування) на 9,04 %. По-друге, стрімке зростання цін на комунальні послуги (товарна група групам «Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива» подорожчала у 2015 р. в 2,2 рази) зумовило нестачу сукупних витрат ще на 6,74 %. Як бачимо, запропонований метод, по-перше, робить наочним внесок різних товарних груп в загальну зміну добробуту домогосподарств. По-друге, він чутливий як до темпів зростання цін, так і до питомої ваги витрат на відповідну товарну групу у споживчому бюджеті, що дуже важливо для змістовної оцінки динаміки добробуту домогосподарств з різною структурою видатків [4; 17–20]. Як бачимо у 2015 р. провідний внесок подорожчання продуктів харчування у скорочення добробуту домогосподарств (від'ємний розрив між приростом номінальних витрат і компенсаційною варіацією бюджету) був зумовлений саме високою питомою вагою видатків на продукти харчування: хоча ціни комунальних послуг зростали швидше, але питома вага відповідних витрат у споживчому кошику була меншою, отож і внесок у скорочення добробуту поступається внеску продуктів харчування.

За весь ретроспективний період (остання колонка таблиці 1) зростання номінальних споживчих видатків домогосподарств випередило компенсаційну варіацію бюджету на 6,5 %. Відповідно, зафіксоване дуже помірне зростання добробуту домогосподарств — усього близько 6 % за 7 років. При цьому, провідний внесок у зростання добробуту внесли товарні групи «зв'язок» — фактичне зростання видатків перевищило компенсаційну варіацію бюджету на 2,2 % та «одяг і взуття» — фактичні видатки на купівлю товарів цієї групи стали більшими, ніж

необхідно для збереження фізичних обсягів споживання базового року на 2,1 %. Серед товарних груп, подорожчання яких найбільш негативно вплинуло на добробут домогосподарств «Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива» — скорочення добробуту на 1,9 %, Алкогольні напої та Тютюнові вироби — на 1 %; та «Продукти харчування та безалкогольні напої» — на 0,9 %.

Бачимо, що в довгостроковому періоді саме товари першої необхідності (в першу чергу — комунальні послуги та продукти харчування) дорожчають швидше за зростання видатків домогосподарств, що зумовлює розподіл тягаря інфляції переважно на найбідніші домогосподарства, попит яких високо сконцентрований саме на товарних групах, що задовольняють базові потреби [21; 22].

Важливо також скорочення фізичних обсягів споживання за товарною групою «освіта» — це є ознакою вкрай негативних тенденцій щодо накопичення людського капіталу та свідчить про можливість потрапляння в пастку «низька продуктивність — низькі доходи — низька інвестиційна активність щодо поліпшення якості людського капіталу — низька продуктивність» [23; 24].

Відзначимо, що оцінка добробуту за традиційним методом перерахунку номінальних витрат у реальні через ІСЦ (табл. 3) для періоду 2014–2021 рр. дає дещо завищену оцінку зростання добробуту (зростання на 9,4 % за використання ІСЦ та 9,8 % — за перерахунку номінальних витрат у реальні за середньозваженими індексами цін).

Ще більш вагомими відмінностями спостерігаються між результатами розрахунків за різними методами за врахування характеристик добробуту домогосподарств з різними еквівалентними душевими доходами (табл. 2).

Показники таблиці 2 свідчать про високу диференціацію динаміки добробуту та розподілу тягаря інфляції між верствами населення. За середнього по усіх домогосподарствах зростання добробуту на 6,5 % (позитивний надлишок споживчих витрат над компенсаційною варіацією бюджету), добробут найбідніших домогосподарств радикально погіршився (фактичні витрати мали б зрости більше ніж вдвічі, щоб забезпечити незмінність обсягів споживання в умовах інфляційного тиску — негативний розрив 100,6 %). Вагома негативна динаміка економічного добробуту спостерігається по трьох групах домогосподарств з найнижчими доходами. За даними 2021 р. на ці три групи припадало 37,9 % усіх домогосподарств України. Крім того, негативна динаміка добробуту спостерігається стосовно групи домогосподарств з еквівалентними душевими доходами від 8-ми до 9-ти тисяч гривень (нестача зростання споживчих витрат для компенсації інфляційного тиску на 5,2 %) та у групі з доходами від 10-ти до 11-ти тисяч грн. і в групі з найвищими еквівалентними доходами (понад 12 тис. грн. на місяць).

Наведене свідчить, що близько 50 % населення (середня чисельність домогосподарств різних груп майже однакова) не має доступу до можливостей і переваг, що дає зростання доходів. Економічний добробут домогосподарств з еквівалентними душевими доходами нижче 5000 грн у цінах 2021 р. не поліпшився, а вагомо погіршився, також не отримали переваг від зростання дві групи домогосподарств з порівняно високими доходами. Відповідно, залежність між рівнем доходів і темпами зростання добробуту в Україні наближена до «колоколоподібної» форми: середні темпи зростання добробуту підвищуються в групах із середніми доходами та знижуються — в групах із найнижчими і найвищими доходами (рис. 1).

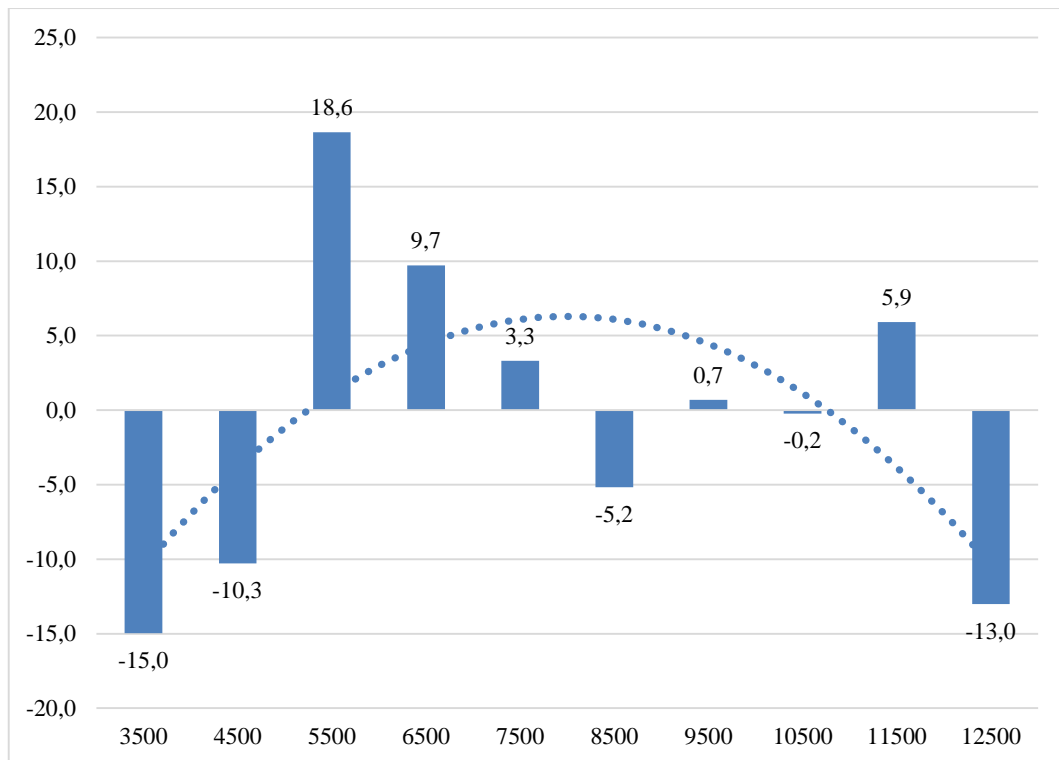

Рис. 1. Темпи приросту добробуту, оцінені через компенсаційну варіацію споживчого бюджету, за 2014–2021 рр. по групах домогосподарств з різними еквівалентними душевими доходами

Певне відхилення, що явно порушує загальну «колоколоподібну» залежність темпів зростання добробуту від душевих доходів спостерігається з правого краю упорядкованого за доходами ряду домогосподарств — стосовно групи з душевими еквівалентними доходами від 11 до 12 тис грн на місяць. Причини виникнення такого відхилення від загальної моделі розподілу можуть стати об'єктом спеціальних досліджень, у фокусі яких будуть домогосподарства із саме таким розміром доходів.

Хоча, така залежність між досягнутим добробутом і темпами його приросту сприяє загальному вирівнюванню розподілу добробуту, але модель такого вирівнювання далека від оптимальної. Адже зменшення нерівності досягається лише завдяки відставанню темпів зростання добробуту більш заможних домогосподарств. Проте, наближення найбідніших домогосподарств до середнього рівня не відбувається: їх темпи поліпшення добробуту найнижчі. Більше того, така ситуація свідчить про загрози маргіналізації значної частини населення та споріднює Україну скоріше з країнами третього світу, ніж зі орієнтирами політики доходів європейського співтовариства [22].

Підкреслимо, що використання традиційної методики розрахунків, навіть за умови перерахунку номінальних споживчих видатків у реальні через специфічні для кожної групи домогосподарств середньозважені індекси споживчих цін

(останній рядок таблиці 3) не відображає всієї складності розподілу інфляційного тиску між домогосподарствами України. Так, за традиційною методикою розрахунків негативна динаміка добробуту фіксується лише щодо однієї групи домогосподарств — з найменшими еквівалентними душевими доходами (табл. 3).

Хоча, важливо підкреслити, що «колоколоподібна» форма залежності темпів зростання добробуту від рівня доходів, досягнутого в базовому періоді спостерігається і за використання традиційної методики перерахунку номінальних споживчих витрат у реальні: найвищі темпи зростання добробуту за 2014–2021 рр. спостерігаються «посередині» упорядкованого за душевими доходами ряду домогосподарств, нижчі — стосовно домогосподарств з найвищими і найменшими доходами. Виключення з цього правила спостерігається стосовно домогосподарств з доходами від 3 до 4-ьох тисяч гривень (вони виділяються високими темпами зростання добробуту, хоча розташовані з лівого краю упорядкованого за доходами ряду домогосподарств — рис. 2).

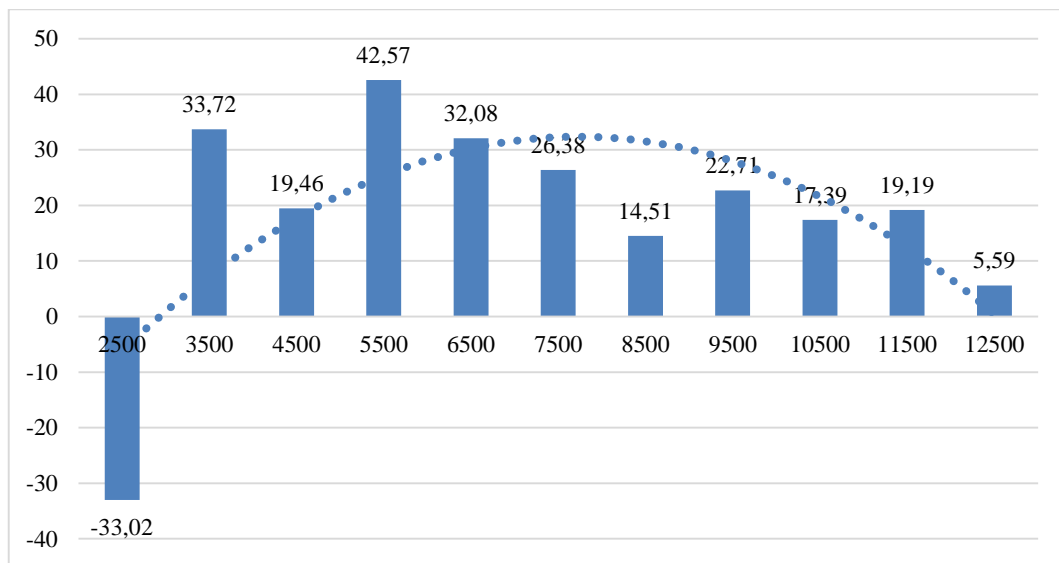

Рис. 2. Темпи приросту добробуту, оцінені перерахунком номінальних споживчих витрат у реальні через єдиний для усіх груп ІСЦ, за 2014–2021 рр. по групах домогосподарств з різними еквівалентними душевими доходами

Поясненням такого «зубця» можуть бути певні особливості програм соціального захисту, наприклад, якщо між двома групами з близькими доходами проходить «межа доходів» за якою законодавство надає доступ до певної програми соціальної підтримки. Проте, не лише наявність цього «зубця», ми вважаємо ознакою недоліків традиційної методики оцінювання динаміки добробуту. Адже саме для традиційної методики спостерігаються вагомні відмінності в динаміці добробуту між тими групами домогосподарств, які мають близькі розміри доходів. Такі характеристики розподілу мають досить низьку вірогідність виникнення і свідчать скоріше про недоліки розрахунків, ніж про особливості фактичного розподілу інфляційного тиску. За цією ознакою загальний

характер розподілу домогосподарств за темпами зростання / зниження добробуту у випадку використання запропонованої нами методики розрахунків (через розрив між компенсаційною варіацією бюджету й фактичними споживчими витратами) виглядає значно більш «послідовно» і відмінності в темпах зростання добробуту між групами домогосподарств з близькими доходами значно менші (рис. 1).

Висновки. Розрахунки за запропонованою методикою дозволили виявити вагомі відмінності у розподілі інфляційного тиску між домогосподарствами України з різними еквівалентними душевими доходами. Вкрай загрозливою виглядає тенденція перекидання тягаря інфляції на найменш заможні верстви населення. Маючи високо сконцентрований попит (переважна частка їхнього бюджету витрачається на товари першої необхідності, ціни на які зростають найшвидше) такі домогосподарства стикаються з вкрай несприятливими умовами розвитку і навіть простого відтворення людського потенціалу, а дієвість програм соціального захисту виявляється явно недостатньою, щоб протидіяти зниженню добробуту і ризиками маргіналізації цих груп населення.

У середньостроковій ретроспективі (за 2014–2021 рр.) характерна для України залежність між досягнутим добробутом і темпами його приросту сприяє загальному вирівнюванню розподілу добробуту, але модель такого вирівнювання далека від оптимальної. Зменшення нерівності досягається лише завдяки відставанню темпів зростання добробуту більш заможних домогосподарств, проте, наближення найбідніших домогосподарств до середнього рівня не відбувається: їх темпи поліпшення добробуту найнижчі. Така ситуація свідчить про загрози маргіналізації значної частини населення та споріднює Україну скоріше з країнами третього світу, ніж із орієнтирами політики доходів європейського співтовариства

Також загрозливо виглядає тенденція скорочення обсягів споживання товарів і послуг, створюваних в галузі «освіта», навіть за відставання темпів подорожчання продукції галузі від середніх індексів споживчих цін. Таке згортання споживання послуг освіти на тлі їхнього відносного здешевлення може бути ознакою глибокої кризи економічних мотивів до інвестування в людський капітал та свідчить про необхідність коригуючої політики, яка б мала вищу ефективність, порівняно з діючим порядком бюджетного фінансування освіти.

Виявлено низку переваг запропонованого авторами підходу до оцінювання динаміки добробуту домогосподарств (на основі розриву між компенсаційною варіацією споживчого бюджету і фактичними споживчими видатками домогосподарств), порівняно з традиційними методиками на основі перерахунку номінальних витрат і доходів у реальні за допомогою індексу споживчих цін. По-перше, запропонований підхід чутливіший до відмінностей у інфляційному тиску, з яким стикаються домогосподарства з різними доходами і, відповідно, структурою споживчих видатків. По-друге, він дозволяє оцінювати внесок окремих товарних груп у сукупну динаміку добробуту, що спостерігається стосовно домогосподарств. Нарешті, по-третє, він краще узгоджується з концептуальними засадами оцінювання динаміки добробуту, завдяки безпосередньому використанню підходу Слуцького до оцінювання компенсаційної варіації доходу (споживчого бюджету).

Література

1. Christiaensen, L., Scott, C., and Wodon Q. (2002), *Poverty Measurement and Analysis*. World Bank. Online at <https://mpr.ub.uni-muenchen.de/45362/>
2. Tan, K. G., & Luu, N.T.D. (2016). *Measuring Cost of Living for Ordinary Residents in Cities: A New Index*, *Business and Management Studies*, 2(3): 52–77
3. Triplett, J. E. (2000). *Should the Cost-of-Living Index Provide the Conceptual Framework for a Consumer Price Index?* Brookings Institution, accessible from: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/20001130.pdf>, last accessed August 18, 2016.
4. Interaction of household income, consumption and wealth — methodological issues. Eurostat, (2023) *Statistics Explained* (<https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/>) — 08/06/2023.
5. Hubacek, K., Guan, D. & Barua, A. (2007). *Changing lifestyles and consumption patterns in developing countries: A scenario analysis for China and India*, *Futures*, Volume 39 (9), 1084–1096.
6. Sutherland H., Decoster A., Matsaganis M. and Tsakoglou P. (2009), *Accurate income measurement for the assessment of public policies: final report*. Euromod Working Paper No. EM7/09.
7. McSweeney, E. F., Barker, S. H. & Carver, T. N. (1912). *The cost of living — Discussion*. *The American Economic Review* 2(1) Supplement, Papers and Proceedings of the Twenty-Fourth Annual Meeting of the American Economic Association (March 1912): 109–116.
8. Deaton, A. & John, M. (1980). *Economics and Consumer Behaviour*. Cambridge: Cambridge University Press.
9. Leung, Ambrose and Robert Sproule, (2007) «Using the compensating and equivalent variations to define the Slutsky Equation under a discrete price change.» *Economics Bulletin*, Vol. 4, No. 11 pp. 1–9.
10. Hicks, J. (1956), *A Revision of Demand Theory*, Oxford, England: Clarendon Press.
11. Слущкий. *Теорія граничної корисності / за ред. В. М. Фещенко ; упоряд. В. М. Фещенко, Т. В. Куриленко. — Київ : КНЕУ, 2006. — С. 9–38.*
12. ILO, IMF, OECD, Eurostat, UNECE, the World Bank, 2004, «*Consumer Price Index Manual Theory and Practice*», Geneva, International Labour Office
13. Karsaulidze, L. (2018), «Possible Reasons of Bias in Estimating the Cost of Living Index by the CPI», Meeting of the group of Experts on Consumer Price Indices, 7–9 May 2018, Geneva.
14. *Методологічні положення щодо організації статистичного спостереження за змінами цін (тарифів) на споживчі товари (послуги) і розрахунку індексу споживчих цін*. Укрстат, (2006), Наказ Держкомстату, від 14.11.2006 р. № 519.
15. *Статистичний збірник «Витрати і ресурси домогосподарств України»*, Укрстат, за 2014 — 2021pp. https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/17/Arch_vrd_zb.htm
16. *Статистичний збірник «Індекси споживчих цін»*, Укрстат, за 2014–2021pp. https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ4_u.htm
17. Atkinson A. B. (ed) *Incomes and the welfare state*. Cambridge: Cambridge University Press.
18. Konus, A. A. (1939). *The Problem of the True Index of the Cost of Living*. *Econometrica*, 7(January), 10-29. <http://dx.doi.org/10.2307/1906997>
19. Goldberger, A., & Gamaletsos, T. (1970). *A Cross-Country Comparison of Consumer Expenditure Patterns*, *European Economic Review*, 1, 357-400. [http://dx.doi.org/10.1016/0014-2921\(70\)90020-6](http://dx.doi.org/10.1016/0014-2921(70)90020-6)
20. Boskin, M., Dulberger, E., Gordon, R., Griliches, Z., & Jorgenson, D. (1998). *Consumer Prices, the Consumer Price Index, and the Cost of Living*, *Journal of Economic Perspectives*, 12(1), 3-26. <http://dx.doi.org/10.1257/jep.12.1.3>

21. Andreas, Chai, & Alessio, Moneta. (2012). Back to Engel? Some evidence for the hierarchy of needs. *Journal of Evolutionary Economics*, 22(4), 649–676. <https://doi.org/10.1007/s00191-012-0283-3>
22. Clements, K. W., Wu Y., & Zhang, J. (2004). Comparing International Consumption Patterns. The University of Western Australia, Department of Economics, Economics Discussion Working Papers. <https://doi.org/10.1007/s00181-005-0012-y>
23. Гідна праця: імперативи, українські реалії, механізми забезпечення : монографія / [А. М. Колот, В. М. Данюк, О. О. Герасименко та ін.] ; за наук. ред. д.е.н., проф. А. М. Колота. — К. : КНЕУ, 2017. — 500 с.
24. Колот А. М., Герасименко О. О. Соціально-трудовий розвиток в XXI столітті : до природи глобальних змін, нових можливостей, обмежень і викликів. Демографія та соціальна економіка. 2019. № 1 (35). С. 97–126.

References

1. Christiaensen, L., Scott, C., and Wodon Q. (2002), *Poverty Measurement and Analysis*. World Bank. Online at <https://mpr.aub.uni-muenchen.de/45362/>
2. Tan, K. G., & Luu, N.T.D. (2016). Measuring Cost of Living for Ordinary Residents in Cities: A New Index, *Business and Management Studies*, 2(3): 52–77.
3. Triplett, J. E. (2000). Should the Cost-of-Living Index Provide the Conceptual Framework for a Consumer Price Index? Brookings Institution, accessible from: <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/20001130.pdf>, last accessed August 18, 2016.
4. Interaction of household income, consumption and wealth — methodological issues. Eurostat, (2023) *Statistics Explained* (<https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/>) — 08/06/2023.
5. Hubacek, K., Guan, D. & Barua, A. (2007). Changing lifestyles and consumption patterns in developing countries: A scenario analysis for China and India, *Futures*, Volume 39 (9), 1084–1096.
6. Sutherland H., Decoster A., Matsaganis M. and Tsakoglou P. (2009), *Accurate income measurement for the assessment of public policies: final report*. Euromod Working Paper No. EM7/09.
7. McSweeney, E. F., Barker, S. H. & Carver, T. N. (1912). The cost of living — Discussion. *The American Economic Review* 2(1) Supplement, Papers and Proceedings of the Twenty-Fourth Annual Meeting of the American Economic Association (March 1912): 109–116.
8. Deaton, A. & John, M. (1980). *Economics and Consumer Behaviour*. Cambridge: Cambridge University Press.
9. Ambrose L., Sproule R. (2007) «Using the compensating and equivalent variations to define the Slutsky Equation under a discrete price change.» *Economics Bulletin*, Vol. 4, No. 11 pp. 1–9.
10. Hicks, J. (1956), *A Revision of Demand Theory*, Oxford, England: Clarendon Press.
11. Slutsky E. *The theory of marginal utility* / edited by V. M. Feshchenko. — Kyiv: KNEU, 2006. — 528p.
12. ILO, IMF, OECD, Eurostat, UNECE, the World Bank, 2004, «Consumer Price Index Manual Theory and Practice», Geneva, International Labour Office
13. Karsaulidze, L. (2018), «Possible Reasons of Bias in Estimating the Cost of Living Index by the CPI», Meeting of the group of Experts on Consumer Price Indices, 7-9 May 2018, Geneva.
14. Methodological guidance regarding the organization of statistical monitoring of changes in prices (tariffs) for consumer goods (services) and calculation of the consumer price index. Ukrstat, (2006), Order of the State Committee of Statistics, November 14, 2006, No. 519.

15. Statistical issue «Expenditures and resources of households of Ukraine», Ukrstat, for 2014-2021. https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/17/Arch_vrd_zb.htm
16. Statistical issue «Indices of consumer prices», Ukrstat, for 2014–2021. https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ4_u.htm
17. Atkinson A. B. (ed) Incomes and the welfare state. Cambridge: Cambridge University Press.
18. Konus, A. A. (1939). The Problem of the True Index of the Cost of Living. *Econometrica*, 7 (January), 10–29. <http://dx.doi.org/10.2307/1906997>
19. Goldberger, A., & Gamaletsos, T. (1970). A Cross-Country Comparison of Consumer Expenditure Patterns, *European Economic Review*, 1, 357–400. [http://dx.doi.org/10.1016/0014-2921\(70\)90020-6](http://dx.doi.org/10.1016/0014-2921(70)90020-6)
20. Boskin, M., Dulberger, E., Gordon, R., Griliches, Z., & Jorgenson, D. (1998). Consumer Prices, the Consumer Price Index, and the Cost of Living, *Journal of Economic Perspectives*, 12(1), 3–26. <http://dx.doi.org/10.1257/jep.12.1.3>
21. Andreas, Chai, & Alessio, Moneta. (2012). Back to Engel? Some evidence for the hierarchy of needs. *Journal of Evolutionary Economics*, 22(4), 649–676. <http://doi.org/10.1007/s00191-012-0283-3>
22. Clements, K. W., Wu Y., & Zhang, J. (2004). Comparing International Consumption Patterns. The University of Western Australia, Department of Economics, Economics Discussion Working Papers. <https://doi.org/10.1007/s00181-005-0012-y>
23. Decent work: imperatives, Ukrainian realities, mechanisms of supporting / A. M. Kolot, V. M. Danyuk, O. O. Gerasimenko and others; — K.: KNEU, 2017. — 500 p.
24. Kolot A. M., Gerasimenko O. O. Social and labor development in the 21st century: to the nature of global changes, new opportunities, limitations and challenges. *Demography and social economy*. 2019. No. 1 (35). P. 97–126.

Стаття надійшла до редакції 21.12.2023 р., прийнята до публікації 31.01.2024 р.

DOI 10.33111/vz_kneu.34.24.01.06.040.046

УДК 336.2

Маркевич І. І.

аспірант кафедри фінансового аналізу та аудиту,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна
e-mail: i.markevych@knu.edu.ua
ORCID ID: 0009-0004-7203-2885

Парасій-Вергуненко І. М.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансового аналізу та аудиту,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна
e-mail: i.parasij-vergunenko@knu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0001-6506-6965

ПІЛЬГИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Markevych Illia

PhD student, State University of Trade and Economics
Kioto street, 19, Kyiv, Ukraine
e-mail: i.markevych@knu.edu.ua
ORCID ID: 0009-0004-7203-2885